

Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden Suomen ja Norjan välisen valtakunnanrajan vuonna 2000 suoritetussa rajankäynnissä todettujen rajalinjan muutosten hyväksymisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Suomen ja Norjan välillä voimassa olevien sopimusten perusteella maiden välinen raja käydään kahdenkymmenenviiden vuoden välein. Tämän mukaisesti suoritettiin rajankäynnit vuosina 1871, 1896—1897, 1925, 1950 sekä 1975—1976. Viimeksi raja käytiin vuonna 2000. Rajankäynnin perusasiakirjat allekirjoitettiin Oslossa joulukuun lopulla 2001.

Rajankäynnin yhteydessä todettiin Inarijoen syväväylän, jota raja seuraa, olevan selvä Vuolit Gálgojávrin seudulla. Alueella on kaksi saarta, joiden välissä vuoden 1975—1976 raja kulkee. Edellisessä rajankäynnissä seudulla ei voitu osoittaa selvää syväväylää. Vuoden 2000 rajankäynnin tulosten mukaan syväväylä kulkee nyt läntisen saaren länsipuolitse. Tämän johdosta läntinen saari ehdotetaan siirrettäväksi Norjalta Suomelle. Lisäksi syväväylän muutos rajankäyntien välis-

sä aiheuttaa joitakin vähäisempiä maa- ja vesialueiden muutoksia koko Tenon vesistön alueella.

Esitys rajan kulutusta perustuu syväväylään, joka on tutkittu heinäkuun lopulla vuonna 2000 otetuilla ortoilmakuvilla ja joka on tarkastettu myöhemmin maastotutkimuksilla ja luotauksilla. Kyseiset valtakunnanrajan muutokset vaativat eduskunnan suostumuksen.

Tarkoituksena on sopia noottivaihdolla Norjan hallituksen kanssa vuoden 2000 rajankäynnin molemminpuolisesta hyväksymisestä sen jälkeen, kun eduskunta on antanut suostumuksena rajalinjan muutoksiin. Vahvistetut rajalinjan muutokset saatetaan tämän jälkeen voimaan asetuksella. Norjan hallitus on hyväksynyt rajalinjan muutokset kesäkuun lopulla 2002.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Suomen ja Norjan välinen valtakunnanraja

Suomen ja Norjan välisistä säännöllisistä 25 vuoden välein tapahtuvista rajankäynneistä sovittiin vuonna 1847 annetulla Venäjän ja Ruotsi-Norjan välisellä julistuksella. Tämä vahvistettiin myös Suomen ja Norjan välillä 28 päivänä huhtikuuta 1924 tehdyssä sopimuksessa koskien silloista Petsamon ja Finnmarkin rajaa. Maiden välillä on siten suoritettu rajankäynti ennen vuoden 2000 rajankäyntiä vuosina 1871, 1896—1897, 1925, 1950 sekä 1975—1976.

Suomen ja Norjan välinen valtakunnanraja on 736 kilometriä pitkä. Yli kolmasosa rajasta eli 294 kilometriä seuraa syväväylää Tenossa, Inarijoessa, Skiehččanjohkassa ja Rádjajohkassa, jäljempänä Tenon vesistö, ja loput 442 kilometriä on maarajaa. Maarajan läntinen osuus Suomen, Norjan ja Ruotsin kolmen valtakunnan rajapyykiltä syväväyläosuuden alkuun Tenon vesistön alkulähteille on 291 kilometriä pitkä. Itäinen osuus viimeisestä syväväylän pisteestä Nuorgamista Suomen, Norjan ja Venäjän kolmen valtakunnan rajapyykille Muotkavaaraan on 151 kilometrin pituinen.

1.2. Rajankäynti ja siitä laaditut asiakirjat

Vuonna 2000 suoritettujen rajankäynnin (uusi valtakunnanraja) perusaineistona olivat edellisen rajankäynnin 1975—1976 asiakirjat (vanha valtakunnanraja). Ne käsittivät perusasiakirjat, rajakartat koko rajan alueelta sekä ilmapuvasyhdystelmän Tenon vesistön rajasta.

Tasavallan presidentti asetti 21 päivänä huhtikuuta 1999 Suomen ja Norjan välistä rajankäyntiä varten rajankäyntivaltuuskunnan. Rajankäyntivaltuuskunnille annettujen ohjeiden mukaan rajankäynnissä tuli vahvistaa rajan kulku maastossa ja huolehtia erityisesti

rajan merkitsemisestä ja määrittämisestä asianmukaisella ja yksiselitteisellä tavalla. Ohjeiden mukaisesti kaikki rajamerkit määriteltiin geodeettisesti UTM Euref 89-järjestelmässä ja rajamerkkien sijainti varmennettiin merkien läheisyyteen asetetuilla pulteilla. Kaikki rajamerkit myös maalattiin yläosaltaan keltaisiksi. Lisäksi raja-aukko raivattiin puhtaaksi korkeakasvuisesta puustosta viiden metrin leveydeltä. Rajankäynnin ohjeissa todettiin, että raja-aukon leveydeksi tulee viisi metriä aikaisemman kahdeksan metrin sijaan eli 2,5 metriä rajan kummallekin puolelle.

Vesistössä kulkevasta rajasta todettiin ohjeissa, että Tenon vesistössä rajan on seurattava virtaavan joen syväväylää ja joen muodostamien järvien keskiviivaa lukuun ottamatta niitä kohtia, joista toisin sovitaan Suomen ja Norjan rajankäyntivaltuuskuntien kesken. Jos syväväylän paikka ei muutoin ole ilmeinen sellaisissa kohdissa, joissa sillä katsotaan olevan merkitystä, syväväylä oli määritettävä luotaamalla. Vaikka rajan kulku Tenon vesistössä yleensä perustetaan syväväyläperiaatteeseen, tätä ei tullut soveltaa joustamattomasti niissä tapauksissa, joissa vähäiset syväväylän muutokset johtaisivat suhteettoman suuriin taloudellisiin ja käytännöllisiin seuraamuksiin.

Pääosin työt maarajoilla tehtiin vuonna 1999. Joiltakin osin töitä tehtiin myös vuosina 1997 ja 2000. Syväväylän tulkinnan tarkastus ja luotaukset Tenon vesistössä suoritettiin kesällä 2001. Rajankäynnin työt jaettiin Suomen ja Norjan kesken siten, että kummallakin maalla oli työalueena sama lohko, josta ne ovat vastanneet edellisen rajankäynnin jälkeen hoitosopimuksen mukaisesti. Tenon vesistön osalta työt tehtiin yhdessä.

Suomen ja Norjan rajankäyntivaltuuskunnat allekirjoittivat Suomen ja Norjan välistä valtakunnanrajaa koskevat rajankäyntiasiakirjat Oslossa 18 päivänä joulukuuta 2001. Suomen rajankäyntivaltuuskunta luovutti rajankäyntiasiakirjat ulkoministeriölle 12 päivänä helmikuuta 2002.

Rajankäynnin tulokset on kirjattu loppuasiakirjoihin, jotka käsittävät suomenkielisen rajapöytäkirjan, norjankielisen rajapöytäkirjan, rajamerkkipöytäkirjat ja 37 karttaa sisältävän rajakartaston. Rajapöytäkirja sisältää 18 päivänä joulukuuta 2001 Oslissa pidetyn loppukokouksen pöytäkirjan lisäksi rajasopimukset, kuvauksen aikaisemmista rajankäynneistä ja seikkaperäisen selvityksen rajankäynnistä vuonna 2000.

Rajamerkkipöytäkirjat sisältävät kuvauksen kaikista rajamerkeistä. Yksittäisessä pöytäkirjassa on rajamerkin koordinaatit, etäisyydet viereisiin rajamerkkeihin, piirros sydänkiven merkinnöistä, asemapiirros varamerkeistä ja muuta rajamerkkikohtaista tietoa. Rajakartat osoittavat rajalinjan, rajamerkit numeroineen ja rajaviivat. Lisäksi kartoilla on esitetty poroaita, korkeuskäyrät ja nimistö. Pohjana on ortoilmakuva. Kartat on maa-rajalta 1:50 000 ja vesistörajalta 1:20 000 mittakaavassa.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia, organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia eikä myöskään yritys- tai ympäristövaikutuksia.

Rajankäynnin suoranaiset kustannukset ovat olleet kummallekin maalle noin 380 000 euroa. Periaatteena on ollut, että aiheutuneet kustannukset on jaettu Suomen ja Norjan kesken tasan. Tämä on tapahtunut ensisijaisesti jakamalla työsuoritukset mahdollisimman hyvin tasan molempien osapuolten kesken. Kun jakoa ei ole voitu kaikilta osin noudata, tasaus on suoritettu rahasuorituksin.

3. Asian valmistelu

Hallituksen esitys on laadittu virkatyönä ulkoasiainministeriössä yhteistyössä Maanmittauslaitoksen kanssa.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Rajankäyntiä koskeviin loppuasiakirjoihin on liitetty valtuuskuntien yhteinen ehdotus Suomen tasavallan ja Norjan kuningaskunnan väliseksi sopimukseksi näiden maiden välisestä valtakunnanrajan hoidosta. Valtuuskunnat ovat yhteisesti todenneet, että koska rajankäynti suoritetaan 25 vuoden välein, rajankäyntien välilläkin tarvitaan tiettyjä toimenpiteitä rajan kulun ja merkinnän pitämiseksi selvänä ja yksiselitteisenä. Tällaisia toimenpiteitä voivat aiheuttaa esimerkiksi vesistöjärjestelyt, tienrakennus ja vastaavat rajan varressa tehtävät tai rajan poikki ulottuvat hankkeet. Myös rajamerkkien ja rajaukon kunnostus saattavat vaatia teknisiä toimenpiteitä rajankäyntien välillä. Tämän vuoksi valtuuskunnat ovat esittäneet, että rajankäyntien välillä olisi olemassa pysyvä organisaatio, joka hoitaisi näitä tehtäviä. Valtuuskunnat ovat siksi esittäneet tehtäväksi rajanhoidosta sopimuksen, joka olisi jatkuvasti voimassa myös varsinaisten rajankäyntien välillä. Sopimusta ei siten uusittaisi aina rajankäynnin jälkeen. Sopimuksen tekemistä koskeva selvitystyö on vireillä ulkoasiainministeriössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Valtakunnan raja Tenon vesistössä ja rajalinjan ehdotetut muutokset

Yhteinen esitys Tenon vesistön valtakunnan rajaksi laadittiin siten, että ensimmäisessä vaiheessa kummankin valtuuskunnan edustajat yhdessä tulkitsivat rajan kulun digitaalisilla ortokartoilta. Molemmat valtuuskunnat vahvistivat yhteisesti tulkinnan perusteet. Ennen rajankäynnin lopputarkastusta syvyyttulkinnat tarkastettiin koko vesistöosuudella helikopterikuljetusta apuna käyttäen. Lisäksi suoritettiin yhdeksässä tulkinnan kannalta epävarmassa paikassa luotaukset. Näillä tarkastuksilla ja luotauksilla varmistettiin lopullisesti tulkinnan oikeellisuus.

Tenon vesistön saarista ja hiekkasärkistä ei laadittu erillistä luetteloa. Rajan sijainti on määritelty koordinaattipistein ja ortokartoilla, jotka on laadittu yleiseurooppalaisessa koordinaattijärjestelmässä.

Rajankäynnin lopputarkastuksessa tutkittiin erikseen Tenon vesistössä kahdeksan kohdetta, joilla oli suoritettu edellä mainittuja luotauksia :

Vuolit Gálgojávrin seutu (karttalehti 15)

Alueella on kaksi saarta, joiden välissä vuoden 1975-76 raja kulkee. Ortokuvien tulkinnan tulosten mukaan syväväylä kulkisi nyt läntisen saaren länsipuolitse. Syvyysmittaukset vahvistavat tämän havainnon. Rajan kulkiessa läntisessä uomassa läntinen saari tulisi kuulumaan Suomelle.

Boazonjårgassa (karttalehti 21)

Alueella hiekkasärkkien sijainti ja muodot ovat muuttuneet edellisestä rajankäynnistä. Joen itäistä reunaa seuraavaa uomaan verrattiin läntiseen uomaan. Ortokuvien tulkinnalla ja helikopterista suoritettulla tulkinnalla ei voitu varmuudella selvittää syväväylän sijaintia. Syvyysmittausten tulokset osoittivat, että molemmissa uomissa on suunnilleen yh-

tä syvällä kynnykset, mutta läntinen uoma oli muuten kokonaisuudessaan syvempi. Valtuuskunnat totesivat, että läntinen väylä oli kokonaisuutena arvioiden syvempi ja seuraa pitkälti voimassa olevaa rajaa. Valtuuskunnat päättivät siten esittää, että raja kulkee syväväylää seuraten läntisessä uomassa.

Áitesavu ja Áilegieddin kohdalla (karttalehti 23)

Suuren hiekkasärkän kohdalla joki on kaivanut uoman sekä sen itä- että länsipuolelle. Syvyysmittauksissa todettiin yhtä syvät kynnykset kaakkoon hiekkasärkästä. Valtuuskunnan totesivat, että joen kulussa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia edellisen rajankäynnin jälkeen ja esittivät siten, että raja kulkee hiekkasärkän lounaispuolella vastaten suunnilleen aikaisempaa rajan kulkua.

Luossagoatneljávrin ja Hånnojohka välillä (karttalehti 25)

Tällä alueella tehtiin selvityksiä sekä keskisessä uomassa että eteläisessä uomassa Suomen rantaviivan tuntumassa. Syväväylämittaukset osoittivat, että syväväylä on joen eteläisessä uomassa. Valtuuskunnan päättivät siten esittää rajan kulkua sen mukaisena. Tämä vastaa olemassa olevan rajan yleistä kulkua.

Guosnjårgasta lounaaseen (karttalehti 27)

Joen kulkua selvitettiin syvyysmittauksilla pienen hiekkasärkän pohjois- ja eteläpuolella. Mittaukset osoittivat, että molemmat uomat ovat suunnilleen yhtä syviä. Valtuuskunnat eivät todenneet sellaisia muutoksia, jotka edellyttäisivät nykyisen rajankulun muuttamista. Valtuuskunnat esittivät sen vuoksi, että raja kulkee pienen hiekkasärkän pohjoispuolella samoin kuin olemassa oleva raja.

Osman kohdalla (karttalehti 27)

Hiekkasärkän etelä- ja pohjoispuoliset väylät tulkittiin luotaamalla, jolloin ei todettu eroavuuksia näiden kahden väylän syvyyk-

sissä. Valtuuskunnat esittivät siten, että raja vedetään keskeltä hiekkasärkän yli. Tämä vastaa olemassa olevan rajan yleistä kulkua.

Junttijoesta pohjoiseen (karttalehti 27)

Hiekkasärkän koillispuolella olevan nykyisen rajan uoman ja lounaispuolella olevan uoman syvyydet luodattiin. Mittaukset osoittivat, että uomat olivat suunnilleen yhtä syvät. Valtuuskunnat päättivät siten esittää, että raja seuraa nykyisen rajan kulkua hiekkasärkän koillispuolisessa uomassa.

Goavddesgurnjårgan kohdalla (karttalehti 31)

Norjan puolella sijaitsevan leirintäalueen kaakkoispuolella pienehkön hiekkasärkän ympärillä oleva vesialue tutkittiin perusteellisesti luotaamalla. Mittaukset osoittivat, että hiekkasärkän molemmin puolin on uomat, jotka eivät merkittävästi poikkea syvyyksiltään toisistaan. Valtuuskunnat esittivät siten, että raja kulkee hiekkasärkän kaakkoispuolella samoin kuin nykyinen raja.

Yleiseltä linjaukseltaan rajan kulku muuttuu Vuolit Gálgojåvrin seudulla (karttalehti 15), jossa syväväylän ja siten myös rajan kulkiessa läntisessä uomassa läntinen saari tulee kuulumaan Suomelle. Muissa edellä selostetuissa kohteissa rajan kulku säilyy yleiseltä linjaukseltaan entisellään. Näillä alueilla rajan kulkuun tulee kuitenkin muutoksia, koska raja seuraa rajankäynnissä määritettyä syväväylää. Esitys rajan kulutusta perustuu syväväylään, joka on tutkittu heinäkuun loppuun vuonna 2000 otetuilla ortoilmakuvilla ja joka on tarkastettu myöhemmin maastotutkimuksilla ja luotauksilla.

2. Voimaantulo

Vuoden 2000 valtakunnan rajankäynnin perusteella todetut rajalinjan muutokset on tarkoitettu vahvistaa noottienvaihdolla Norjan hallituksen kanssa ja saattaa voimaan asetuksella sen jälkeen, kun eduskunta on antanut suostumuksensa kyseessä oleviin rajalinjan muutoksiin. Norjan hallitus on hyväksynyt rajalinjan muutokset 28 päivänä kesäkuuta 2002. Tarkoitus on, että rajankäynti on voimassa ortokartoilla esitetyssä muodossaan seuraavaan, vuoden 2025 rajankäyntiin saakka.

3. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välinen valtakunnanraja käydään 25 vuoden välein lähinnä jokien syväväylää koskevien muutosten toteamiseksi. Pitkäaikaisen käytännön mukaan rajalinjan muutokset on ollut tapana vahvistaa noottien vaihdolla ja saattaa voimaan asetuksella sen jälkeen, kun eduskunta on antanut muutoksille suostumuksensa. Näin on tehty myös viimeisimpien Suomen ja Norjan välisen rajankäynnin (SopS 86/1980) sekä Suomen ja Ruotsin välisen rajankäynnin Vähänärän (SopS 59/1986) kohdalla. Noudatetun käytännön mukaan rajalinjaa koskevien muutosten ei ole katsottu kuuluvan lainsäädännön alaan, mutta hallitusmuodon 3 §:n mukaan vaativan eduskunnan suostumuksen.

Perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaan valtakunnanrajan muuttamista koskevan kansainvälisen velvoitteen hyväksyminen ja voimaansaattaminen edellyttää aina eduskunnan määränemistöpäätöstä. Valtakunnanrajan muuttamista koskeva lakiehdotus on siis käsiteltävä samassa järjestyksessä kuin perustuslakia koskevat voimaansaattamislait. Perustuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 1/1998 vp) todettiin, ettei edellä mainittua pitkäaikaista käytäntöä ole uuden perustuslain myötä tarkoitettu muuttaa. Perustuslakivaliokunta hyväksyi mietinnössään (PeVM 10/1998 vp) tämän hallituksen esityksessä esitetyn kannan. Valiokunta totesi, että rajankäynneissä ei sen mielestä ole kysymys varsinaisista aluemuutoksista, vaan lähinnä vain rajaviivalla luonnonoloissa tapahtuneiden muutosten rekisteröinnistä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaisesti esitetään,

että Eduskunta antaisi suostumuksensa seuraaviin Suomen ja Norjan välisen valtakunnanrajan vuonna 2000 suoritetun rajankäynnin johdosta ehdotettuihin valtakunnan alueen muutoksiin:

1) ne maa- ja vesialueet, jotka jäävät uuden valtakunnanrajan ja vanhan valtakunnanrajan väliin ja sijaitsevat Norjan puolella uutta valtakunnanrajaa, tulevat kuulumaan Norjaan ja

2) ne maa- ja vesialueet, jotka jäävät uuden valtakunnanrajan ja vanhan valtakunnanrajan väliin ja sijaitsevat Suomen puolella uutta valtakunnanrajaa, tulevat kuulumaan Suomeen.

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Vt. ulkoasiainministeri
Pääministeri *Paavo Lipponen*